

SID

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

کارگاه‌های آموزشی

سرویس ترجمه تخصصی

فیلم‌های آموزشی

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

آشنایی با پایگاه‌های اطلاعات علمی بین‌المللی و ترندهای جستجو بین‌المللی و ترندهای جستجو

کاربرد نرم افزار SPSS در پژوهش

بروبوزال نویسی (علوم انسانی)

کاربرد نرم‌افزار End Note در استناددهی مقالات و متون علمی

صدور گواهینامه نمایه مقالات نویسندگان در SID

مرزبانی از منظر فقه و حقوق اسلامی

نادر مختاری^۱، ابراهیم علی عسگری^{۲*}

۱- استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان

۲- کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی دانشگاه زاهدان

hajebi65@yahoo.com

چکیده

حفظ امنیت یک کشور از اساسی‌ترین نیازهای آن است و مرز هر کشوری می‌تواند از اصلی‌ترین نقاط احتمال ناامنی و اختشاش باشد و بسیاری از عوامل به خطر افتادن امنیت جامعه از بعد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و... توسط دشمنان از طریق مرزها بوده، هست و خواهد بود. اسلام دینی است که در آن به تمام نیازهای بشر توجه شده و برای تامین آنها روش و پیشنهاداتی داشته است و یکی از نیازهای بشر نیز احساس امنیت می‌باشد که اسلام به این امر نیز توجه داشته و برای تامین آن روشهای را پیشنهاد کرده است. اسلام برای حمایت از امنیت و ایجاد رعب برای افرادی که مایع ناامنی در جامعه هستند قوانینی را وضع کرده است. یک کشور در زیر سایه امنیت است که می‌تواند در تمام زمینه‌ها رشد و توسعه پیدا کند و در هر کشوری یکی از ارکان امنیت مرزبانان هستند. در این مقاله ما سعی داریم که برخی از اهمیتها و مزایای مرزبانی را در مباحث امنیت نظامی، اقتصادی، فرهنگی و... از دید فقه و حقوق اسلامی بررسی کنیم. همچنین تاکید اسلام بر امور پیرامونی مرزبانی از قبیل؛ پدافند غیر عامل، علم ژو پلیتیک، امنیت شغلی، قاچاق کالا، تاثیر مهاجرین بر فرهنگ، ورد غیر قانونی اتباع بیگانه و... را از بعد فقهی و حقوقی مطرح کنیم و همچنین قصد داریم که در این مقاله ارتباط این امور را باهم بررسی کنیم

واژگان کلیدی: مرزبانی، اسلام، امنیت، مهاجران، اشتغال، ژوپلیتیک

مقدمه:

اسلام دینی است که در آن به تمام نیازهای بشر توجه شده و برای تامین آنها روش و پیشنهاداتی داشته است و یکی از نیازهای بشر نیز احساس امنیت می‌باشد که اسلام به این امر نیز توجه داشته و برای تامین آن روشهای را پیشنهاد کرده است. اسلام برای حمایت از امنیت و ایجاد رعب برای افرادی که مایع ناامنی در جامعه هستند قوانینی را وضع کرده است. یک کشور در زیر سایه امنیت است که می‌تواند در تمام زمینه‌ها رشد و توسعه پیدا کند و در هر کشوری یکی از ارکان امنیت مرزبانان هستند

در این مقاله ما سعی داریم که برخی از اهمیتها و مزایای مرزبانی را در مباحث امنیت نظامی، اقتصادی، فرهنگی و... از دید فقه و حقوق اسلامی بررسی کنیم

همچنین تاکید اسلام بر امور پیرامونی مرزبانی از قبیل؛ پدافند غیر عامل، علم ژو پلیتیک، امنیت شغلی، قاچاق کالا، تاثیر مهاجرین بر فرهنگ، ورد غیر قانونی اتباع بیگانه و... را از بعد فقهی و حقوقی مطرح کنیم و همچنین قصد داریم که در این مقاله ارتباط این امور را باهم بررسی کنیم

اسلام برای مملکتهای اسلامی هیچکدام از تعاریف که برای مرزها شده است را برسمیت نشناخته، بلکه مرز مملکت اسلامی را تنها عقیده صحیح اسلامی قرار داده است.

اسلام میگوید: هنگامیکه مردم، بآئین محمد(ص) معتقد شده و بآن گرویدند، ولو- آنکه در هر منطقه‌ای از مناطق کرهء زمین سکونت داشته باشند، طبق منشور
«انما المؤمنون اخوة»
یعنی: همه مسلمانان با هم برادرند» (۱)
«بعضکم من بعض»

یعنی: همهء شما فرزندان آدم و دارای دین واحدی هستید» (۲) با هم مساوی و در جمیع حقوق فردی و اجتماعی با یکدیگر شریک و برابر خواهند (۳)

روی این حساب؛ هر فرد مسلمانی حق خواهد داشت که آزادانه در هر کشور اسلامیکه بخواهد عبور و مرور کند و محل اقامت خود قرار دهد و هم‌چنین خواهد توانست از محل سکونت خود دست‌کشیده؛ هر منطقه و سرزمین اسلامی دیگر را که بخواهد؛ مقرر سکونت خود قرار دهد زیرا از نظر اسلام، مرزی جز اعتقاد باین آئین؛ اطراف قلمرو حکومت اسلامی کشیده نیست و لذا پیغمبر اسلام فرموده: «البلاد بلاد الله و العباد عباد الله؛ فحیثما اصبت خیرا فاقم یعنی: زمین‌زمین خدا، بنده بندهء خدا؛ پس هر جا که موجب خیر و سعادت شما است اقامت نمائید» (۴)

از ظاهر این مطالب این گونه استنباط میشود که مرز و روادید ... در اسلام اهمیتی ندارد اما وقتی که ظاهر و بطن احکام اسلام دقت میکنیم مبینیم که اسلام کاملا بر تقسیمات مرزی و ورود غیر قانونی اتباع بیگانه و... توجه داشته است البته بایستی در نظر داشت که مطالب فوق در صورتی صحیح است که تمام مملکتها زیر نظر حکومت واحدی بنام اسلام اداره شود در تمام سرزمینها متعلق بمسلمین باشد ولی اگر در جهان رژیم دیگری غیر از اسلام وجود داشته و سرزمینهای متعلق بغير مسلمین باشد و مانند زمان‌ها حکومت‌های غیر از حکومت اسلام بر منطقه‌های وسیعی از جهان حکومت کند.

رباط: یعنی مرزداري

برای همه ی مسلمانان واجب کفایی است که از مرزهای خود دفاع بکنند.

واجب است در سال حداقل سه روز یک مسلمان به مرز برود، اما چون واجب کفایی است اگر مرزبان‌ها زیاد نبودند تا دوماه باید مرزبانی کند.

هرکس می تواند برای مرزبانی نذر کند مثلا نذر مجازاتی مانند اینکه خدا یا اگر فلان حاجت مرا برآورده سازی من پولی را برای خرج کردن در راه مرزبانی می پردازم. و اگر نذر برآورده شد، باید آن پول را خرج مرزبانی کنید. همچنین احادیث فراوانی در مدح مرابطان از پیامبر(ص) نقل شده:

دو چشم است که آتش جهنم آن را در نمی‌یابد؛ چشمی که از خشیت پروردگار بگرید و چشمی که شب را برای خدا به نگرهبانی از امنیت مردم بیدار بماند. «۳۴. قال رسول الله(ص): حرس ليله فی سبیل الله عز و جل افضل من الف ليله یقام لیلها و یصام نهارها و عنه(ص): عینان لاتمسها النار؛ عین بکت من خشیه الله و عین باتت تحرس فی سبیل الله.
هر نماز مرزبان را معادل با پانصد نماز می‌سازد. (۶)

قال رسول الله(ص): رباط یوم فی سبیل الله خیر من الدنیا و ما علیها (۷)

. و عنه(ص): ان الصلاه المرابط تعدل خمسماه صلاه (۸)

مرباط و مرزبانی حتی در زمان غیبت امام معصوم جایز و حتی مستحب(۹) و حتی شهید ثانی قایل به تأکید استحباب آن ولو در زمان غیبت می باشد(۱۰). البته این نوع جهاد مورد مناقشه واقع گردیده است. در دفاع از این نوع جهاد باید گفت جنگ به عنوان تجاوز از دید اسلام به هیچ وجه روا نیست «و قاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم و لا تعتدوا إن الله لا یحب المعتدین» (۱۱)

این همه صفارش و تاکید اسلام در مورد مرزبانی و رباطی نشان از اهمیت آن از منظر اسلام دارد و تا حدی که آن را همچون جهاد مستحق ثواب و پاداش فراوان می‌داند و در کتب فقهی در طول مبحث جهاد می‌آید

اهمیت امنیت در اسلام و حکومت اسلامی

یک شب نگرهبانی و حفظ آرامش مردم با قصد قربت از هزار شب عبادت و هزار روز روزه داری برتر است (۱۲) امنیت، نخستین و مهمترین شرط یک زندگی سالم اجتماعی است، ابراهیم (ع) هنگام بنای کعبه نخستین چیزی را که از خدا برای آن سرزمین تقاضا کرد نعمت امنیت بود، (رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا، ۱۳) و نیز به همین دلیل سختترین مجازاتها در فقه اسلامی برای کسانی در نظر گرفته شده است که امنیت جامعه را به خطر می افکنند. پیغمبر گرامی (ص) در حدیثی می فرماید: «ان الله حرم من المسلم دمه و ماله و عرضه، و ان یظن به السوء؛ خداوند خون و مال و آبروی مسلمان را بر دیگران حرام کرده، و هم چنین گمان بد درباره او بردن.

به علاوه شارع مقدس اسلام برای جلوگیری از نا امنی هنجارشکنی ها قوانینی و احکامی را وضع کرده است که هم کار برد پیشگیرانه در مورد سلب امنیت دارد و هم کاربرد تدارکاتی و جزای در موارد بعد از قانون شکنی و سلب امنیت دارد جمهوری اسلامی نیز که حکومتی اسلامی است و اجرای احکام شرعی اسلام را الگوی کار خود قرار داده است نیز بنابر دستورات و احکام اسلام اقدام به تقنین این گون قوانین کرده تا به نوعی برای جامعه ایجاد امنیت کند یکی دیگر از عواملی که موجب امنیت و نظم عمومی می گردد، آمادگی نظامی و توان و قدرت کافی برای مقابله با گروهایی است که می خواهند امنیت و نظم جامعه اسلامی را بر هم زنند. به بیان قرآنی، این آمادگی نظامی ایجاد ترس در دل دشمنان شناخته و ناشناخته می کند و از خیال خام خود منصرف می گرداند: «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدوالله و عدوکم و اءخرین من دونهم لا تعلمونهم الله یعلمهم» (۱۴) «و در برابر آنان هر نیرویی که می توانید (از جمله نگهداری اسبان) فراهم آورید، تا به آن وسیله دشمن خدا و دشمن خود را بترسانید، هم چنین دیگرانی را هم غیر از آنان، که شما ایشان را نمی شناسید و خداوند می شناسدشان.

در دین اسلام، هزینه کردن در این راه مصداق انفاق فی سبیل الله می باشد، انفاقی که منافع و اجر و پاداش آن نیز باز به خود امت اسلامی بر می گردد». و ما تنفقوا من شیء فی سبیل الله یوف الیکم» (۸/۶۰) (در پرتو این آمادگی و توازن رزمی است که جامعه اسلامی مورد ظلم و ستم قرار نمی گیرد و امنیت و نظم عمومی به نحو احسن در آن حاصل می گردد. «و انتم لا تظلمون»، «و بر شما ستم نمی رود».

بنابر این جمهوری اسلامی نیز در باب پیروی از اسلام و حرکت در مسیر اهداف اسلام در قانون اساسی موادی را جهت امنیت جامعه ی اسلامی تصویب کرده است

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی - اصل ۱۷۶

صل یکصد و هفتاد و ششم: به منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی "شورای عالی امنیت ملی" به ریاست رئیس جمهور، با وظایف زیر تشکیل می گردد.

1 - تعیین سیاستهای دفاعی - امنیتی کشور در محدوده سیاستهای کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری.

2 - هماهنگ نمودن فعالیت های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی.

3 - بهره گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی. اعضای شورا عبارتند از: - رؤسای قوای سه گانه - رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح - مسئول امور برنامه و بودجه - دو نماینده به انتخاب مقام رهبری - وزیر امور خارجه، کشور، اطلاعات - حسب مورد وزیر مربوط و عالیترین مقام ارتش و سپاه. (۱۵)

ورود غیر قانونی تبع بیگانه

در حقوق بین‌الملل اصل آن است که ورود بیگانگان به هر کشوری آزاد باشد و در پی آن نیز چنانچه بخواهند بتوانند در آن کشور اقامت گزینند و یا از آن عبور نمایند. اصولاً کشورها برای ورود و یا عبور بیگانگان از قلمرو خاک خود آزادی با قید و شرط اعطا می‌نمایند، بدین معنی که ورود و یا عبور اتباع خارجه به داخل یک کشور مستلزم تشریفات و مقرراتی است، که از جمله می‌توان به اخذ گذرنامه یا پاسپورت و یا اخذ روادید اشاره کرد.

دانشمندان علم حقوق؛ تابعیت را اینصورت تعریف میکنند: «تابعیت رابطه‌ای است که شخصی را بیک کشوری مربوط می‌سازد» در اسلام تبع یک حکومت اسلامی به چند دسته تقسیم میشوند دسته اول- کسانی هستند که دین اسلام را پذیرفته‌اند، ایندسته تابع و خودی بتمام معنی هستند و از جمیع مزایا و حقوق بهره‌مند بوده و هر مملکت اسلامی وطن آنها خواهد بود و تمام مسلمانها با آنها برادر و در جمیع حقوق با آنها برابر می‌باشند.

دسته دوم- کسانی هستند که بآئین اسلام مؤمن نیستند الا آنکه خود را در دامن حمایت اسلام افکنده‌اند اینها گرچه از نظر مذهبی بیگانه‌اند لیکن از نظر سیاسی تبعه دولت اسلام بحساب می‌آیند.

ایندسته می‌توانند با دولت اسلامی یکعقد و قرارداد تابعیت سیاسی که از آن در اصطلاح فقها؛ بعقد «ذمه» تعبیر میشود؛ برقرار سازند تا در سایه دولت اسلامی در کمال آسایش و رفاه زندگی کنند.

البته این پیمان ذمه و تابعیت سیاسی؛ دارای شرائط و تشریفات خاصی است که در جای خود بسی قابل توجه است و مردمی میتوانند از این پیمان تابعیت سیاسی بهره‌مند شوند که دارای کیش و آئین آسمانی باشند که در اصطلاح فقها؛ از آنها تعبیر «باهل کتاب» میشود.

بنابراین «اهل کتاب» یعنی یهود، نصاری و مجوس، اگر بخواهند در مملکت اسلامی تابعیت اختیار کنند؛ در صورت برقراری عقد و قرارداد تابعیت که با شرائط و تشریفات مخصوصی صورت می‌گیرد؛ میتوانند در ممالک اسلامی زیست کرده؛ تحت حمایت حکومت اسلامی قرار گیرند در نتیجه جان و مال و خانواده‌شان در کنف حمایت دولت اسلام محفوظ بماند و چنانچه هم بخواهند تغییر تابعیت داده مهاجرت کنند در صورتیکه ضرری برای مسلمین (۱۶)

تعیین مقدار جزیه اهل ذمه در اختیار امام است، از هر نفر آنان، آنچه را بخواهد می‌گیرد، به اندازه مال و توانش. آنان قومی هستند که برای نجات از بردگی یا کشته شدن خود، فدیهمی‌دهند. پس به هر مقدار که توان داشته باشند، جزیه گرفته می‌شود. امام می‌تواند تا زمانی که آنان اسلام بیاورند، جزیه گرفتن را ادامه بدهد زیرا خداوند فرموده است: تا زمانی که با خضوع و خواری، جزیه را به دست خود بپردازند و چگونه او خضوع خواهد داشت اگر هیچ نگرانی و ناراحتی از آنچه که از او گرفته می‌شود نداشته باشد و هیچ ذلتی برای خود احساس نکند تا متألّم شود و اسلام بیاورد این در اختیار امام است، از هر نفر آنان، آنچه را بخواهد می‌گیرد، به اندازه مال و توانش. آنان قومی هستند که برای نجات از بردگی یا کشته شدن خود، فدیهمی‌دهند. پس به هر مقدار که توان داشته باشند، جزیه گرفته می‌شود (۱۷)

خداوند می‌فرماید: ای کسانی که ایمان آورده‌اید در خانه‌هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیریید و بر اهل آن خانه سلام کنید، این برای شما بهتر است، شاید متذکر شوید. و اگر کسی در آن نیافتید داخل آن نشوید تا به شما اجازه داده شود، و اگر گفته شود بازگردید، بازگردید، که برای شما پاکیزه تر است و خداوند به آنچه انجام می‌دهید آگاه است. گناهی بر شما نیست که وارد خانه‌های غیر مسکونی بشوید که در آنجا متاعی متعلق به شما وجود دارد، و خدا آنچه را آشکار می‌کند یا پنهان می‌دارد (۱۸)

حکم این ایه فقط شامل ورود بی اجازه در خانه دیگران نیست بلکه یکی از مصادیق این ایه شریفه اتباع بیگانه هستند که به صورت غیر قانونی وارد کشوری میشوند بر اساس ضاهر این ایه ورود این افراد محل اشکال است و بر حاکم ان سرزمین جایز است که انها را اخراج کند و از ورود انها به کشور ممانعت کند

قاعده لاضرار بر گرفته از حدیثی به روایت زراره از امام باقر علیه السلام که سمره بن جندب درختی در خانه یکی از انصار داشت. سمره برای رسیدگی به نخلش بدون اینکه رخصت و اجازه از مرد انصاری بگیرد داخل در خانه انصاری می شد. مرد انصاری از این رفتار به رسول الله صلی الله علیه و آله شکایت برد. حضرت رسول صلی الله علیه و آله سمره را خواست و به او فرمودند: «چون می خواهی وارد خانه شوی رخصت بطلب!» سمره ابا کرد. حضرت خواستند که درخت را بفروشد باز امتناع نمود. حضرت از او خواستند که این درخت را با درختی در بهشت تعویض کند باز سرباز زد. پس از آن رسول خدا به مرد انصاری فرمود: " برو و آن درخت را از بن در آور که لا ضرر و لا ضرار. (۱۹)

این حدیث در مورد ورد بی اجاز افرا - اما بدون حالت و قصد عدوان - در ملک شخصی یا حتی کشور بیگانه است که موجب ازار و ضرر ساکنین و مالکین آن میشود

این حدیث به مسلمین این حق را می دهد که بیگانه را از ملک و مملکت خود بیرون کنند ولو منجر به ورود خسارت به بیگانه شود مصداق بارز آن که مرتبط با موضوع مقاله ماست افغانیانی که بصورت غیر قانونی وارد کشور شده اند می باشد که بنا بر این حدیث اخراج آنها شرعا جایز است
مهمان دو گونه است: مهمانی که بدون اطلاع و دعوت قبلی به خانه کسی می‌رود و دیگری که با اطلاع و دعوت به مهمانی می‌رود و به منزل برادر مؤمنش وارد می‌شود.

میزبان در مورد اول لازم نیست برای تهیه غذا و پذیرایی از مهمان، خود را به زحمت بیندازد، بلکه هر غذایی که آماده داشت، برای او حاضر کرده و به این وسیله از او پذیرایی کند.

امام جعفر صادق علیه السلام می‌فرماید: وقتی برادر مؤمنت به مهمانی تو آمد، آنچه غذا حاضر داری، برای او بیاور. اما اگر او را دعوت کردی، آنچه در توان داری، برای او حاضر و به این وسیله از او پذیرایی کند. (۲۰)

هر کس به خوان قسمت خود رزق می‌خورد از کم بضاعتی خجل از میهمان مباش «صائب تبریزی».
در این مورد هم هیچ فرقی بین مهمانان نیست. مهمان هر کس که باشد، دستور اسلام این است که انسان نباید خود را به خاطر او به زحمت بیندازد.

البته لازم به ذکر است که همیشه مهاجرین موجب زحمت و ازار مردم کشور میزبان (مهاجرپذیر) نیستند بلکه در بعضی موارد و مواقع موجب پیشرفت و توسعه آن کشور و رونق اقتصادی آن مردم میشوند مثال بارز آن مهاجرت ارمنه به ایران در عهد صفویه است در دوره صفویه، با توجه به کوچاندن و استقرار ارمنیان در ایران از سوی شاه عباس و اوضاع جدید ارمنیان، دو امر در بررسی وضع کشور قابل توجه بود: ((بهبود و اصلاح تجارت داخلی و نقش و سهم ارمنیان، شکوفایی حمل و نقل تجاری متکی بر امکانات رفاهی و تسهیلات تجار و امنیت راه‌ها. البته، یقین نیست که همه اصلاح و امور تجارت را به شاه عباس، که در واقع بسیار نسنجیده عمل می‌کرد، نسبت بدهیم، بلکه گمان می‌رود که علاقه و توجه او موجب شکوفایی و رشد امور عمومی در سراسر ایران شده بود)). شاه عباس تصمیم گرفت از جامعه ارمنیان به نفع خود بهره‌گیرد. ((ارمنه به غیر از مقصد بودن و سخت‌کوشی در امر سفر و زبان‌توانایی داشتند. آنها به دلیل مسیحی بودن با اروپاییان ارتباط راحتی داشتند)) (21).

به خطر افتادن امنیت شغلی

مرزبانی تنها حفاظت نظامی از مرزهای کشور نیست فقط جنبه نظامی ندارد بلکه از بعد اقتصادی نیز قابل اهمیت است آن جلوگیری از ورود غیر قانونی اتباعی بیگانه و قاچاق کالا است که هر دو مرد باعث به خطر افتادن امنیت شغلی در داخل کشور میشود

اصل ۴۳ قانون اساسی دولت را موظف به تولید اشتغال و تامین شغلی برای تمام ایرانیان کرده است دولت باید از تسلط اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور ممانعت کند و موجبات تولید در حد خود کفایی کشور را فراهم نماید

اصل ۴۳

برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می‌شود:

۱. تأمین نیازهای اساسی: مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای هم.

۲. تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد. این اقدام باید با رعایت ضرورت‌های حاکم بر برنامه‌ریزی عمومی اقتصاد کشور در هر یک از مراحل رشد صورت گیرد.

۳. تنظیم برنامه اقتصادی کشور به صورتی که شکل و محتوا و ساعت کار چنان باشد که هر فرد علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشد.

۳. رعایت آزادی انتخاب شغل، و عدم اجبار افراد به کاری معین و جلوگیری از بهره‌کشی

۴. ۵. منع اضرار به غیر و انحصار و احتکار و ربا و دیگر معاملات باطل و حرام

۵. ۶. منع اسراف و تبذیر در همه شیون مربوط به اقتصاد، اعم از مصرف، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع و خدمات استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشور.

۶. جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور.

۹. تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی که نیازهای عمومی را تأمین کند و کشور را به مرحله خودکفایی برساند و از وابستگی برهاند

وزارت تعاون نیز به نوبه خود در راستای مبارز با مهاجرت غیر قانونی اتباع خارجی در قانون کار موادی را تصویب کرده است و استخدام بیگانه گان را مشروط به فقدان نیروی متخصص داخلی کرده است

متن قانون کار مصوب ۲۹ آبان ۱۳۶۹ - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۲۲)

ماده ۱۲۱

وزارت کار و امور اجتماعی با رعایت شرایط ذیل در مورد صدور روادید با حق کار مشخص برای اتباع بیگانه موافقت و پروانه کار صادر خواهد کرد: الف- مطابق اطلاعات موجود در وزارت کار و امور اجتماعی در میان اتباع ایرانی آماده به کار افراد داوطلب واجد تحصیلات و تخصص مشابه وجود نداشته باشد. ب- تبعه بیگانه دارای اطلاعات و تخصص کافی برای اشتغال به کار موردنظر باشد. ج- از تخصص تبعه بیگانه برای آموزش و جایگزینی بعدی افراد ایرانی استفاده شود.

تبصره ۱

ماده ۱۲۴ پروانه کار با رعایت مواد این قانون حداکثر برای مدت یک سال صادر یا تمدید و یا تجدید می‌شود.

به خطر افتادن امنیت شغلی در هر کشوری یکی از عوامل تزلزل نظام خانواده بیب به خطر افتادن امنیت شغلی در هر جامعه ای از عوامل تزلزل نظام خانواده است و باعث به وجود آمدن مشکلات اجتماعی فراوانی است در همایش اهمیت خانواده در اسلام عنوان شد. استاد خبری شبستان دبیر اجرایی و مجری دوره های آموزشی خانه کارگر تبریز، (کریم صادق زاده)، عدم امنیت شغلی کارگران را یکی از عوامل از هم پاشیده شدن کیان خانواده دانست و گفت: دلیل افزایش آمار طلاق در مقابل آمار ازدواج، عدم امنیت شغلی جوانان است (۲۳)

از دیگر موارد اهمیت مرزبانی ممانعت از ورود کالای قاچاق به داخل کشور است که باعث ایجاد رکود اقتصادی در کشور شده و بدون پرداخت عوارض وارد بازار میشود

حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی: قاچاق کالا (یعنی ورود غیر قانونی آن از مرزها) برخلاف دستور شرع است و باید از آن به شدت پرهیز کرد. مخصوصاً هنگامی که موجب ضرر و زیان جامعه می شود و به اقتصاد کشور اسلامی لطمه وارد می کند و کمک کردن به قاچاقچیان در امر قاچاق جایز نیست و گرفتن رشوه در این زمینه گناه مضاعف دارد و بر همگان لازم است امر به معروف و نهی از منکر را فراموش نکنند. (۲۴)

حکم شرعی این است که براساس قاعدی (لا ضرر) اگر واردات هرگونه کالا از کشورهای بیگانه، موجب ضرر و زیان بر اقتصاد کشور اسلامی گردد، مثل اینکه سبب تعطیل یا رکود کارخانه‌ها و صنایع و بیکاری افراد شود، باید ورود آن ممنوع شود و نیز بازرگانی که از این پی‌آمد اطلاع دارند شخصاً موظفند که این کالاها را وارد نکنند.

باید صنعت و کار در کشور، ترویج و تشویق شود و حتی اگر کالای خارجی را ارزان عرضه می‌دارند برای اینکه تولید آن در کشور گران‌تر تمام می‌شود، باید منافع اصلی و دراز مدت را در نظر بگیرند. بعضی از کالاها هم که در داخل تولید نمی‌شود ولی چون ضرورتی برای ورود آن به کشور نیست و به نفع بیگانه می‌باشد و مثل خرج‌های زائد است، نیز باید ممنوع شود تا تولید و تجارت و کسب و کار در کشور رواج پیدا کند و مردم با اطمینان خاطر و امنیت کامل به اقتصاد مملکت اسلامی رونق بیشتر دهند.

تحولات فرهنگی

فرهنگ عبارت است از مجموعه علوم، دانش‌ها، هنرها، افکار و عقاید، اخلاقیات، مقررات و قوانین، آداب و رسوم (۲۵) پیرامون آیه "إِنَّا جَعَلْنَاكُمْ خَلْقًا نَّامٍ مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَشُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ" (۲۶) موضوع آمیزش فرهنگ‌ها و تلاش برای از بین بردن تفاوت‌های نژادی مطرح می‌شود. حال باید دید آیا آمیزش فرهنگ‌ها و از بین بردن تفاوت‌های نژادی مورد پذیرش اسلام و خواست الهی است یا خیر؟

در این باره باید گفت: در میان اقوام جاهلی افتخار به انساب و قبائل رایج‌ترین افتخار موهوم بود، تا آن جا که هر قبیله‌ای خود را "قبیله برتر" و هر نژادی خود را "نژاد والاتر" می‌شمرد.

گروه دیگری مسئله مال و ثروت و داشتن کاخ و قصر و خدم و حشم و امثال این امور را نشانه ارزش می‌دانند، و دائماً برای آن تلاش می‌کنند، در حالی که جمع دیگری مقامات بلند اجتماعی و سیاسی را معیار شخصیت می‌شمارند. و به همین ترتیب هر گروهی در مسیری گام برمی‌دارند و به ارزشی دل می‌بندند و آن را معیار می‌شمارند.

اما از آن جا که این‌ها اموری است متزلزل و برون ذاتی و مادی و زودگذر یک آئین آسمانی همچون اسلام هرگز نمی‌تواند با آن موافقت کند؛ لذا خط بطلان روی همه آنها کشیده، و ارزش واقعی انسان را در صفاتی؛ مانند تقوا و پرهیزکاری و تعهد و پاکی او می‌شمارد، حتی برای موضوعات مهمی؛ مانند علم و دانش، اگر در مسیر ایمان و تقوا و ارزش‌های اخلاقی، قرار نگیرد اهمیت قائل نیست.

جالب این که در شأن نزول‌هایی که برای این آیه ذکر شده نکاتی دیده می‌شود که از عمق این دستور اسلامی حکایت می‌کند، از جمله این که: بعد از فتح مکه پیغمبر اکرم (ص) دستور داد اذان بگویند، "بلال" بر پشت بام کعبه رفت، و اذان گفت.

عتاب بن اسید گفت شکر می‌کنم خدا را که پدرم از دنیا رفت و چنین روزی را ندیدم! و حارث بن هشام نیز گفت: آیا رسول الله (ص) غیر از این "کلاغ سیاه" کسی را پیدا نکرد؟! آیه فوق نازل شد و معیار ارزش واقعی را بیان کرد (۲۷).

در حدیثی می‌خوانیم: روزی پیامبر (ص) در مکه برای مردم خطبه خواند و فرمود

"ای مردم! خداوند از شما ننگ جاهلیت و تفاخر به پدران و نیاکان را زدود، مردم دو گروه بیش نیستند: نیکوکار و با تقوا و ارزشمند نزد خدا، و یا بدکار و شقاوتمند و پست در پیشگاه حق، همه مردم فرزند آدم هستند، و خداوند آدم را از خاک

آفریده، چنان که می‌گوید: ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم، و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا شناخته شوید، از همه گرمی تر نزد خداوند کسی است که از همه پرهیزگارتر باشد، خداوند دانا و آگاه است (۲۸)، عید نوروز و شب یلدا از مراسم زرتشتیان است که اسلام با آنها مخالفت نکرده است، اگر توجه کنیم، به این خواهیم رسید که و با دین مبین اسلام منافاتی ندارد و اسلام آن را تایید کرده است. نقل است که برای حضرت علی (ع) هدیه نوروز آوردند. فرمودند: این چیست؟ گفتند: ای امیرمومنان؛ امروز نوروز است. حضرت امیر فرمودند: «اصنعوا لنا کل یوم نیروزا». یعنی هر روز ما را نوروز سازید و در روایتی دیگر از قول آن حضرت آمده است: «نیروزنا کل یوم». یعنی هر روز ما نوروز است (۲۹) و باز در روایت دیگر آمده: برای حضرت علی (ع) فالوده آوردند. فرمودند: این چیست؟ گفتند: امروز نوروز است. فرمودند: اگر می‌توانید هر روز را نوروز سازید (یعنی بخاطر خداوند به یکدیگر هدیه بدهید و به دیدار یکدیگر بروید) (۳۰) (و نقل شده: مقداری حلوا برای حضرت امیر آوردند. پرسید که چیست؟ گفتند: برای نوروز است. فرمود: هر روز ما نوروز است (۳۱))

ژئوپلیتیک در اسلام

ژئوپلیتیک که به عنوان یک‌پارچه موضوعات جغرافیای سیاسی، توجه محافل علمی و سیاسی را به خود جلب نمود. از آنجا که موضوع اصلی ژئوپلیتیک یعنی بررسی و مطالعه روابط و پیوندهای فرامرزی میان واحدهای سیاسی مقیاس‌های محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی، شباهت و نزدیکی بسیاری با موضوعات مورد مطالعه در دانش روابط بین‌الملل به ویژه در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دارد،

با توجه به تفاوت میان جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک (سیاست جغرافیایی) و کثرت کار برد این دو واژه که در بیشتر موارد کاربرد آنها نادرست بوده و بجا یکدیگر بکار می‌روند،

اهمیت ژئوپلیتیک در صدر اسلام نیز به چشم می‌خورد و در غزوات پیامبر ما شاهد آن هستیم برای مثال جنگ احد که پیامبر (ص) با چه فراستی از علم ژئوپلیک بهره بردند و نیروی اندک خود را بر روی کوه احد مستقر ساختند و از این موقعیت طبیعی استفاده هوشمندانه و بهینه را بردند. بنابر این این علم مورد امضای شرع است

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در چند اصل تنوع قومی را برای اقوام ایرانی به رسمیت شناخته است. اصول ۴۸-۱۹-۱۵ قانون اساسی ج-۱-۱، ناظر به جایگاه استراتژیک اقوام در ژئوپلیتیک کشور است. در شرایط جدید، اقوام و اقلیت‌های قومی، زبانی و مذهبی بعنوان یکی از نشان‌های همبستگی ملی تعریف می‌شود. از سویی در عصر موسوم به جهانی شدن که جهان به تعبیر مک‌لوهان به سبک دهکده جهانی نمایش داده می‌شود کشورهایی با مختصات نظام سیاسی ایران، بدلیل تنوع قومی با چالش متنوعی روبرو می‌باشند. در این فضای معلق هویتی، تنوع قومی در جامعه ایرانی می‌بایستی با حذف ناسیونالیسم قومی و نهادسازی سازمانی و توانمندسازی اقوام ایرانی، بستری برای مشارکت نهادی در متن نظام سیاسی بیابند تا با همگرایی اقوام، ضریب امنیت ملی، افزایش یابد، ژئوپلیتیک اقوام در جمهوری اسلامی ایران بدلیل تنوع قومی، تصویری شفاف، از زیست مسالمت‌آمیز اقوام و گروه‌های قومی را منعکس می‌کند در این میان آرمان‌های ایدئولوژیکی و ملی ج-۱-۱ بسیاری از کلیشه‌های حاشیه‌ای پیرامون ناسیونالیسم قومی را خنثی می‌سازد. و باعث میشود اختلافات قومی و قبیله‌ای از بین رود و دستاویزی برای دشمنان نباشد

دفاع غیرعامل در واقع مجموعه تمهیدات، اقدامات و طرح‌هایی است که با استفاده از ابزار، شرایط و حتی المقدور بدون نیاز به نیروی انسانی به صورت خود اتکا صورت‌گیرد چنین اقداماتی از یک سو توان دفاعی مجموعه را در زمان بحران افزایش داده و از سوی دیگر پیامدهای بحران را کاهش و امکان بازسازی مناطق آسیب‌دیده را با کمترین هزینه فراهم می‌سازد. در حقیقت طرح‌های

پدافند غیرعامل در صدر اسلام

پدافند غیر عامل قبل از انجام مراحل تهاجم و در زمان صلح تهیه و اجرا می‌گردند با توجه به فرصتی که در زمان صلح جهت تهیه چنین طرح‌هایی فراهم می‌گردد ضروری است این قبیل تمهیدات در متن طراحی‌ها لحاظ گردند. به‌کارگیری تمهیدات و ملاحظات پدافند غیرعامل علاوه بر کاهش شدید هزینه‌ها، کارآیی دفاعی طرح‌ها، اهداف و پروژه‌ها را در زمان تهاجم دشمن بسیار افزایش خواهد داد

در بند ۱۱ ماده ۱۲۱ قانون برنامه پنجساله چهارم توسعه کشور مصوبه مجلس شورای اسلامی رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح‌های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تاسیسات زیر بنایی و ساختمان‌های حساس و شریان‌های اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۶۰ این قانون به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیر طبیعی تاکید شده است.

آئین نامه اجرایی بند ۱۱ ماده ۱۲۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که یکی از آئین نامه‌های محوری در حوزه امور پدافند غیرعامل می‌باشد در ۱۰ ماده به موضوعات مرتبط پرداخته است. خداوند متعال در خصوص تعلیم و یاد دادن ساخت زره به حضرت داود (ع) می‌فرماید:

... و ما به او ساخت زره را تعلیم نمودیم تا شما را از آسیب جنگ در امان بدارد، پس آیا از شکرگزارانید؟ (۳۳)

روش‌های جنگی اعراب جاهای از سایر اقوام متمایز بود. آنها در نبردهای خود بر جنگ و گریز متکی بودند و هدف و انگیزه آنان به دفاع از بت‌ها، خونخواهی، غارت و تصرف چارپایان و بزرگ کردن هیبت و ابهت قبیله خود خلاصه می‌شد و به فنون و تاکتیک‌ها و روش‌های کارآمد آشنا نبودند.

با ظهور اسلام و وجود مبارک پیامبر اسلام (ص) به مدیریت نظامی اعراب مفهومی واقعی بخشیده شد و از انواع روش‌ها و تاکتیک‌های جنگی و بهره‌گیری موثر از زمان و مکان و موقعیت مناسب در غزوات، برای رویارویی با دشمن و شکست آن استفاده گردید.

از جمله روش‌های مورد استفاده در جنگ‌های تهاجمی و تدافعی صدر اسلام، بهره‌گیری از شیوه‌های دفاع غیرعامل است که به شکل‌های مختلف در غزوات مورد توجه قرار گرفت و پیروزی عمده‌ای را نصیب سپاه اسلام نمود.

جنگ خندق

تدابیر واقدامات دفاعی: چون خبر بسیج احزاب به فرماندهی ابوسفیان در مدینه به حضور مبارک پیامبر (ص) رسید، حضرت شورای نظامیان تشکیل داد که آیا در شهر بمانند و بجنگند یا خارج شوند و در بیرون از شهر با کفار درگیر شوند. سلمان فارسی نظر داد که در شهر بمانند ولی دور شهر را خندق حفر نموده و در پناه آن آماده دفاع باشند. پیامبر (ص) این را پسندیده و حدود آنرا تعیین فرمودند. (۳۴)

وقایع مهم: عمر بن عبدود سر آمد مشرکین پس از عبور از نقطه کم عرض خندق، مبارز طلبید. حضرت علی (ع) پس از دعوت وی به اسلام و عدم پذیرش از جانب وی، به مصاف او رفت. عمرو ضربتی بر سر حضرت زد که سر او را شکافت. علی (ع) نیز ضربتی کاری به او زد که ران او را قطع کرد و او را نقش بر زمین نمود و سپس او را به هلاکت رسانید. ضمناً نوفل بن عبد... نیز در خندق به دست علی (ع) به قتل رسید. وقتی که علی (ع) عمرو را در مبارزه به قتل رساند، پیامبر فرمود (لضربه علی خیرا و افضل من عباده الثقلین) ابوبکر و عمر از جای برخاستند و سر علی (ع) را بوسیدند.

آیه ۲۵ سوره ی مبارکه احزاب پس از پیروزی بر پیامبر نازل گردید که ترجمه آن چنین است:

(خداوند کفار را با خشمی که داشتند برگردانید و خدا کار جنگ را برای مؤمنین به اتمام رسانید که خدا قوی و عزیز است). پس از قتل عمر بن عبدود که مشرکین سخت مرعوب شده بودند خداوند چند شب بادهای سخت و سنگین فرستاد و خیمه گاه آنها را به هم زد و همین نیز هزیمت مشرکین را تسریع کرد چنانکه خداوند در آیه ۹ سوره احزاب می‌فرماید (یا ایها الذین آمنوا اذکروا نعمه الله علیکم اذا جاعکم جنود فارسنا علیهم)

ای اهل ایمان به یاد آورید نعمتی را که خداوند به شما عطا کرد وقتی که لشکر بسیاری از کافران علیه شما جمع شدند پس ما بادی تند و سپاهی از فرشتگان را که به چشم نمی دیدند به مدد ویاری شما فرستادیم .

جنگ خیبر

استحکامات دفاعی دشمن: سر زمین خیبر در ۱۸ فرسخی شمال مدینه بر سر راه مدینه به شام واقع است. عمده قلاع خیبر که متعلق به یهودیان بنی نضیر بود هشت قلعه به اسامی (ناعم، قموص، شق، نزار، سلالم، طیح، نطاه، کتیبه، صعب بن معاذ و قله زبیر) بود. سرزمین خیبر دارای آب و آبیاری فراوان و مطلوب و نخلستانها و کشت و زرع قابل ملاحظه ای بود . قلعه های خیبر همگی دارای برج و باروهای نیرومند و محکم بود ، یهودیان خیبر چون ساز و برگ و خواروبار کافی داشتند می توانستند در پناه قلعه ها تا یک سال به جنگ ادامه دهند .

قلاع یاد شده با خندقی که در جنگ خندق آموخته بودند محصور بود . دروازه آهنین خیبر را به گفته ی ابن ابی الحدید چهل و چهار رنفر به زحمت باز وبسته می کردند .

انجام مانور چه به شکل تمرین نظامی جهت کسب آمادگی و بالا بردن توان رزمی ، و چه در قالب تحرکات خاص نظامی در صحنه نبرد و به عنوان یکی از اصول جنگ ، یکی از شیوه های مؤثر ایجاد رعب(پدافند غیر عامل) می باشد.

در صدر اسلام ، انجام چنین مانورهایی بیشتر به شکل اعزام دسته های جنگی به نزدیکی مرزهای دشمن تبلور می یافت . پیامبر(ص) با اعزام این دسته ها، علاوه بر دادن توصیه های نظامی و واگذاری مسئولیت به افراد که خود نوعی آموزش عملی نبرد به حساب می آمد، قدرت و توان و قدرت مانور سپاه اسلام را به رخ دشمنان می کشید. در صحنه نبرد نیز مانور انفرادی ، گاهی به صورت راه رفتن غرورآمیز با سینه و گردنی برافراشته در مقابل دشمن ظهور می یافت . چنانکه ابودجانه انصاری در جنگ احد، پس از گرفتن شمشیر، با کبرو غرور در میان لشکر راه می رفت و پیامبر(ص) اینگونه راه رفتن بجز در میدان جنگ را نفی می کرد. همچنین ((هروله)) راه رفتن سریع همراه با جنب و جوش نوعی دیگر از ابراز قدرت فردی بود که در حالات امیر مؤمنان (ع) در صحنه جنگ ، چنین شیوه ای آمده است . به نوعی پدافند غیر عامل است

منابع

- (۱) «سوره هجرات آیه ۱۱» و
- (۲) سوره نساء آیه ۱۹
- (۳) برای توضیح بیشتر این بحث؛ رجوع شود به تفسیر المیزان ج ۴ ص ۱۳۲-۱۳۴
- (۴) «نهج الفصاحه ص ۳۲۳»
- (۵) محمد محمدی ری شهری، میزان الحکم، انتشارات جامعه مدرسین حوزه قم ج ۲ ص ۳۵ / و (۶) محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، چاپ انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ج ۲، ص ۱۳۴ ()
- (۷) همان، ص ۱۳۳.
- (۸) همان، ص ۱۳۴.
- (۹) نجفی، ۱۳۶۰، ج ۲، ص ۳۸-۳۹
- (۱۰) شهید ثانی، ۱۳۶۹، ج ۲، ص ۳۸۵
- (۱۱) (بقره/۱۹۰)
- (۱۲) محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، چاپ انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ج ۲، ص ۱۳۴
- (۱۳) (سوره ابراهیم آیه ۳۵)
- (۱۴) قرآن کریم (۸/۶۰)
- (۱۵) قانون اساسی ایران با آخرین تغییرات ۱۳۷۵/انتشارات کیومرث

بهائش ملی شہرہای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و برہیافت‌ها

۳۰ و ۳۱ فروردین ۱۳۹۱ - دانشگاه سیستان و بلوچستان

National Congress on Border Cities and Security; Challenges and Strategies – CBCS 2012

- (۱۶) نقل از کتابچه تابعیت و حقوق بیگانگان در اسلام.
- (۱۷) (وسائل الشیعہ ج ۱۵ ص ۱۴۸ - ص ۱۶)
- (۱۸) ر سوره نور: آیات ۲۷ تا ۲۹
- (۱۹) [قاعده لاضرر و لاضرار. تقریر اباحت السید الاستاذ آیة اللہ العظمی السید محمد الحسینی الروحانی اعلی اللہ مقامہ (۱۳۴۰ ۱۴۲۰ ق). به قلم آیت اللہ عباس عباس نژاد (بیرجندی) قدس سرہ . [مشهد]: نشر سنبلہ. چ ۱: ۱۳۸۰ ش. ۱۲۸ ص. شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه. ۵۰۰۰ ریال. وزیری (شومیز). عربی] [۲۰] وسائل الشیعہ، ج ۵، ص ۴۳۳
- (۲۱) (رانلد فریر، تاریخ ایران دورہ صفویان (پژوہش دانشگاه کمبریج)، ترجمہ یعقوب آژند (نہران: جامی، ۱۳۸۰)، ص ۲۴۴.
- (۲۲) حقوق کار ایران / احمد احمدی / انتشارات حقوقدانان
- (۲۳) (کد خبر: ۱۴ ۷۹ ۱۵۷ : ۵۳ - ۸/۸/۱۳۹۰ سرویس: آذربایجان شرقی)
- (۲۴) www.mashregnews.ir/.../ پاسخ-مراجع-دربارہ-کالاها/
- (۲۵) عبدالحسین، دائرۃ المعارف نو، ج ۴، واژه فرهنگ)
- (۲۶) سوری حجات ۱۳
- (۲۷) (حقی برسوی، اسماعیل، روح البیان" ج ۹، ص ۹۰، دارالفکر، بیروت، بی تا؛ قرطبی، محمد بن احمد، الجامع لأحكام القرآن، ج ۹، ص ۶۱۶۰، انتشارات ناصر خسرو، چاپ اول، تہران، ۱۳۶۴ ش.)
- (۲۸) [الجامع لأحكام القرآن، ج ۹، ص ۶۱۶۱]
- (۲۹) صدوق، من لایحضرہ الفقیہ ۳/۳۰۰؛ حر عاملی، وسائل الشیعہ ۱۲/۲۱۳)
- (۳۰) (بخاری، تاریخ کبیر ۱/۴۱۴؛ نعمان، دعائم الاسلام ۲/۳۲۶ (و متن از منابع دوم است
- (۳۱) (فیروز آبادی، القاموس ۲/۲۷۹)
- (۳۲) www.dsac.ir/view/article.aspx?id=818
- (۳۳) (سوره انبیاء - آیہ ۸۰)
- (34) amadegysaravan.parsiblog.com/.../دفاع+غیر+عامل

SID

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

کارگاه‌های آموزشی

سرویس ترجمه تخصصی

فیلم‌های آموزشی

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

آشنایی با پایگاه‌های اطلاعات علمی بین‌المللی و ترندهای جستجو بین‌المللی و ترندهای جستجو

کاربرد نرم افزار SPSS در پژوهش

بروبوزال نویسی (علوم انسانی)

کاربرد نرم‌افزار End Note در استناددهی مقالات و متون علمی

صدور گواهینامه نمایه مقالات نویسندگان در SID